

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ

ԼՐԱԳԻՐ

Գրական եւ Գիտական

Encyclopédie معجم علوم

ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ - ՏՆՕՐԷՆ

Ղ. ԲՈՒԱՑ

Բ. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 52

1899 ՄԱՐՏ 20

Ամեն Տեղի համար Տարեկան կանխիկ 50 դահեկան, վեցամսեայ 26, իսկ եռամսեայ, 13 դահեկան: Օտար երկրաց համար տարեկան կանխիկ 15 ֆրանկ: Թղթասարի ծախք եւ բազմութեան կը վերաբերի: Հասը 40 փարայ: Գաւառներէ բօքի բուլ ալ կ'ընդունուի 100 դրուցի տեղ 105 դրուց:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրական. — Հանգանակի Բ. շրջանի վերջին թիւը:
Մէտրոն Ուղարկական. — Միւթարական կողմեր:
Ղ. Բուր. — Պարտիզանական կենդանաւորութիւն:
Ղ. Բուր. — Թէ ի՞նչ է պատճառը:
Մեմբ. — Տիկին Զարուհի Ռ. Յ. Պէրպէրեան:
Ղ. Բուր. — Կաշիի վրայ ոսկեգօծ տառեր դրուագել:
Ղ. Բուր. — Հաւարուծական. Հաւերու ոջիւն դէմ:
Ղ. Բուր. — Մեքենախօսական:
Տանքիւն. — Խոհանոցի բաժինը:
Յանկ Նիւթոն. — Հանգանակի Բ. Տարեշրջանին:
Թերթոն. — Ուղեւորութիւն երկրիս կեդրոնը:
Թղթակցութիւն, Ազդ. եւ այլն.

Հատը 40 փարայ

ՏՊԱԳՐ. ԳՐԻԳՈՐ Պ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ

Կ. Պալիս, Պապ. Ոյի ճառատեմ, Թիւ 44

Թ Ղ Թ Ա Կ Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Աղջէհիր.—Գ. Մ. Է.—Բաժնեգիրնր
ստացած և ապսպրած գիրքերնիր յանձ-
նած ենք:

Սըվազ.—Գործակալ.—Ստացած ենք
նամակնիր:

Խօսուհի.—Նոյնպէս:

Սիլիվրի.—Գործակալ.—Նամակնիր
ստացած ենք. մեր զբաղումնդրու շա-
տութեան պատճառաւ է որ չենք կըր-
նար յաճախ գրել:

Զիպա.—Նոյնպէս:

Ատաբազար.—Գործակալ.—Նոյնպէս:

Մանիսա.—Գ. Կ. Ունճեան էֆ. Նա-
մակ զրկեցինք Ձեր յանձնարարութեան
մասին:

Պայընտըր.—Գէորգ Գ. Փափազեան
էֆ.—Բաժնեգիրնր կրնաք բօսթի փուլով
զրկել. նամակը ապահովեալ. վեցամ-
սեայի համար, 26 հատ 1 զրչնոց փուլ:

Պարտիզակ.—Ն. Փափազեան էֆ.—
Նամակնիր ստացած ենք:

Թիրէպօլու.—Գ. Գըլըճեան էֆ.—
Նամակնիր ստացած ենք. մօտաւորապէս:
Իզմիր.—Մ. Ն. Միքայէլեան էֆ.—Ձեր
անակընկալին շնորհակալութիւն կար-
ծիքնիր սխալ չէ՝ կը հաստատեմ. նամակ
կ'ընդունիք:

Մարգուան.—Ա. Կիւլպէնկեան էֆ.—
Յառաջիկային կը պատասխանենք Ձեր
նամակին:

Ա Ձ Դ

Ա.Զ.Գ.Ա.Յ.Ի.Ն ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐ

Արեւելեան Մ.—Է. 29րդ Տարի, Կիսամաթերթ,
աղգային, Գրական և Քաղաքական խմբագիր-Տնօրէն
Մ. Մամուրեան: - Տարեկան կանխիկ 80 զրչ կամ 17
ֆրանք, Ուսուցիչներու համար 60 զրչ կամ 13 ֆրանք:
Հասցէ՝ Մ. Մամուրեան, Իզմիր:

Բաշմէլ.— 57րդ տարի, ամաթերթ, Հայ մասե-
նագրական, ստալագրական, պատմական, քերական.

նական, աշխարհագրական, հնախօսական, ևլն: - Տա-
րեկան կանխիկ, 10 ֆրանք:

Հասցէ՝ Rédaction de la Revue "Bazmavep",
St. Lazare Venise (Itali)

Հանրեւ Ստեփան.— 13րդ տարի, ամաթերթ. Հայ-
գրական յօդուածներէն զտտ ճշտիւ տեղեկութիւն
կուտայ Հայ. գրականութեան, Պատմութեան եւլն. Ի
նկատմամբ, ամէն ամիս նոր հրատարակութեանց վը-
րայ ևլն եւլն: - Տարեկան կանխիկ 10 ֆրանք:

- à la Rédaction de la Revue "Hantess",

VIIe 2 Mechitharistengasse 4.
Vienne (Autriche)

ԳԱՂ. ՀԱՅ. ԳՈՐԾԵՆ. ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲԱՌԱՐԱՆ

Գործ. Հ. ՍԻՄԵՆՆ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

Սոյն բառագիրքը կը խօսի աշխարհիկ լեզուով եւ
գործնական սճով բժշկութեան, Վիրաբուժութեան.
Առողջաբանութեան, Հորտարարութեան, Բնաբա-
նութեան, Քիմիայի, գեղերու. Բնական պատմա-
թեանց, Աստղագիտութեան, Երկրագործութեան և
այլ գիտութեանց վրայ:

Ըստ կարելւոյն ամենայն խնամք տարուած է բա-
ռերու ճշգրտութեան: Բնագրական բացատրութիւններ
կուտայ Իւրաքանչիւր նիւթի վրայ, Ի բաց առեալ ա-
մէնէն անգործածական նիւթերն. Իսկ կարեւոր նիւ-
թոց վրայ ևլն յօդով օգտակար տեղեկութիւնք տնպա-
կաս են: Այս աշխատութիւնը որպէս զի լինիքան կա-
տարեալ լըլայ, հեղինակը իրեն առաջնորդ բռնած է
շատ մը հանրագիտական եւրոպական բառարաններ:

Գիտական բառերու մասին առաջնակարգ թի-
կուհիք եղած է այս գործիս Վ. Հ. Քալուշեւոյ Հանր-
էիքան բնագրական ընտիր բառագիրքն, Իսկ բուսոց մա-
սին Վ. Հ. Սիւլանի Հայ-բան: Աւելորդ չէ համար-
ուած դիմելու նաեւ մասնաճեղքերու վրայ խօսող գըր-
քերու օգնութեան:

Հեղինակը խնամք եւրոպական ընտիր գործերէ բա-
ղըով ամենէն գործնական և օգտակար գիտութիւններն
զանոնք խմբագրած է մի հատորի մէջ՝ զարգարելով
ամէն ճիւղի վերաբերեալ գեղեցիկ պատկերներով:

Սոյն գործը պիտի լրանայ 50 ութածալ թերթերու
մէջ, Իւրաքանչիւր թերթի երկայնութիւնն է 24 հա-
րիւրորդամեղր, լայնք 16 հրմ. գրերն մանր և գիւր-
ընթեան լի:

Իւրաքանչիւր թերթի բաժանորդագինն է 20 սան-
թիմ, ամբողջ գիրքն 10 ֆրանք (—4 բուլլի, 2 սու-
ար) զոր կանխիկ ներփակեալ տոմսկաւ պէտք է փա-
փաթողն յղէ առ Տնչութիւն Վեներաբիլ Միթմար-
եան Տպագրատան. ապահովագրեալ նամակաւ եթէ
կ'ուղէ ընդունիլ թերթերը:

Թերթերն կը զրկուին հինգ հինգ Իւրաքանչիւր
անգամ: Խուստատունի և Տաճկաստանի համար լայտ-
նի է թէ լուսագրն է յանձնարարականաւ (recom-
mandé) զրկել. առ այս փափաքողն պէտք է 25ն:

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ

ԼՐԱԳԻՐ

Գրական եւ Գիտական

Encyclopédie

ԽՄԲԱԳՐԱԳԵՏ - ՏՆՕՐԷՆ

Ղ. ՐՈՒԱՏ

Բ. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 52

1899 ՄԱՐՏ 20

“ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ,,Ի

Բ. ՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԹԻԻԸ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ՝ հանրային իրական օգտին ծառայելու ուղղութեան հետ՝ նիւթական ու բարոյական գոհացութիւններ յանձն առնելով կը բոլորէ ահաւասիկ իր այս Շրջանն՝ հաւասարմասպէս տալով իր բաժանորդներուն՝ իր ծրագրին և ուղղութեան վերաբերեալ բազմազան և հիւթեղ նիւթեր, ատրեկան ամբողջ 52 օրինակներով մէջ ամփոփուած, բարձրագոյն հրամանաւ դադարման դատապարտուած երկու շաբաթներու պակասներն ալ լրացնելով հանդերձ:

Յառաջիկայ շաբաթ՝ «Հանրագիտակ» իր Գ. Շրջանը կ'սկսի աւելի նոր ուժերով, նորանոր գործունէութիւններով զօ-

րացած, ինչպէս որ հետագայ առաջին թերթով պիտի յայտարարէ:

Այս առթիւ շեշտելով կը խնդրենք մեր այն Պատուարժան Բաժանորդներէն և Գործակալներէն, որք տակաւին առկախ հաշիւներ ունին, հաճին հնար եղածին չափ «անմիջական» կերպով կարգադրել:

Նոյնպէս և մեր սրտագին շնորհակալիքը չենք մոռնար յայտնելու «Հանրագիտակ»ի բարերար ու բարեկամ այն բուրբ բաժանորդներու, որոնք ոչ միայն կանխաւ հատուցած են իրենց պարգւրը, այլ նաեւ մէկէ աւելի բաժանորդագին վճարելով, կողմ մը ազբաւիկ վարժարաններու ալ մէյմէկ օրինակ Հանրագիտակ նուիրած են, թէ՛ քաջալերելու համար Հանրագիտակը, և թէ՛ Հանրագիտակի օշոտաւթութիւնը տարածելու համար:

ՄԻԹԱՐԱԿԱՆ ԿՈՂՄԵՐ

Մեր հանրային կամ անհատական կեանքին մէջ տակաւածիւ չեն այն կենսունակ կամ հրատապ խնդիրներն, որոց մասին ամէն օր մեր թերթերն իրենց գաղափարն ու կարծիքը կը ցոյացնեն, թէ անոցմէ մեծ մասը՝ դժբախտաբար՝ փոխանակ լուծուելու, մէջտեղէն վերնալու, աւելի կ'արգասաւորուի, աւելի կը բազմապատուի:

Այսօր Հիւանդանոցն է, վազը՝ անարժան քահանայ մը, միւս օր այս ինչ վարժարանը, այն ինչ օր որբանոցը և շարունակաբար՝ Կարծես խօսք մէկ ըրած են ամէնքն ալ հասարակութիւնը իրենցմով գրադեցնելու. մանաւանդ վարժարաններու խնդիրը որ յաւիտեանական ըլլալու կ'սպառնայ:

Այս սրտմտեցնող իրողութեանց հանդէպ՝ ընտանեացի միտքով քան մը կը փնտռէ աչքերնիս՝ գէթ վայրկեան մը տափակ կամ կնճառոտ հարցի մը սրտածառած նեղութիւնը մոռնալու և Դիոգենէսեան լապտեր ի ձեռին մեր հանրային գործերուն տխուր ցուցահանդէսին մէջէն անցնելով սրահ մը կանգ տունելու անոցմէ ոմանց առջև միայն:

Հիւանդանոցը. — «Ազգին Տունը» ինչպէս սոյնջափ անկեղծօրէն կը կոչենք — միակն է թերևս որ մեր ամենուս գթութեան առարկան ըլլայ ամենէն աւելի և ամենէն առաջ: Վերջերս ի նպաստ իրեն կազմուած նուագահանդէսը ցայց տուաւ թէ մենք կրնանք եղեր — եթէ ուզենք — ազգին կարօտեալներուն օգնելու մէջ պէտք եղած ձեռներեցութեան ոգին արտայայտել. այդ նուագահանդէսը փոփոխ բան մը պիտի ունենայ միշտ ոչ-հիւանդներուն համար ալ: Ինչ աղէկ կ'ըլլար եթէ այս առաջին փորձէն քաջազգրուած ուրիշներ ալ կազմակերպելու օգտակար փորձ մադրութիւնն ունենային մեր պաշտօնական կամ օչ-պաշտօնական մարմինները(*):

Յաջորդութիւն Տ. Խաչատուր քահանային. — Այսպիսի օրքան որ գթութեան գործի մը իրականացման համար մտածուած է, բայց... քիչ մը ջուր կը վերցնէ: Տ. Խաչատուր

տուր քահանայի ժողովրդականութիւնը, վաշեա՛ծ համբաւը, գտած փառքն ու պատիւը — բառերը ճիշտ իրենց տեղն են — անոր Երանգները վերջապէ՛ս կ'երևի թէ չեն քնացներ կոր մեր... բարենախանձ աշխատանքները: Ծանօթ գիւղերու մէջ անոցմէ խրտուռներ կան արդէն այդ յաջորդութիւնը ձեռք անցնելու համար: Բայց ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս յարգոյ յօդուածագիր մը գիտել տուած է այնչափ իրաւամբ, այդ նախանձուտ հոգեւորներուն ամէնուն ալ՝ դէպի այդ միտի կէտը՝ արշաւանքը...:

Վանի կարօտեալները. — Չուզելով այս խնդրոյն մասին կրկնել արդէն ըսուածները, ես պիտի բաւական համարեմ միայն այդ խնդրներուն մասամբ օգնելու նպատակաւ Արեւելի բացած նախապատենքու ցանկին և Ծաղկազարդեան բացառիկ թիւին հրատարակումին նկատմամբ քանի մը խօսք ըսելը:

Ինչպէս անցեալ ամսի Մարտի ձեռն տակ այս տարի ևս Արեւելք նախաձեռնութիւնը կ'ունենայ ազգօգուտ գաղափար մը յղանալով ու զայն գործադրութեան կ'ընելով նպատակ անոր արդեամբ՝ մեր անոքներուն, աղքատներուն: Այդ ձեռնարկը գովելի է ամէն կերպով: Ոչ-հիւանդները իրենց եղբայրակից հիւանդներուն, որբերուն ձեռնաու ըլլալով հանդերձ՝ պատճառներ պիտի ունենան բարոյապէս ու մտաւորապէս քանի մը հաճելի ժամեր անցընելու՝ կարգալով պարունակութիւնը թերթի մը որ իրօք բացառիկ է անոր համար ալ որ մեր ծանօթ լաւագոյն գրողները հոն՝ իբր թէ կաճառի մը մէջ՝ ժամագրութիւն տուած պիտի ըլլան, մեծամասնութեամբ իրորու մօտ գտնուելով: Ու յետոյ փութը հոգիներն են որոնք պիտի սփոփուին ու ժպտան: Աւելորդ է ըսել թէ, հանրածանօթ օրաթերթին խմբ. Մարմինը իր յանձն առած զահպութիւններով — հրատարակութեան պէտք եղած նիւթական ծախքերը տալով — նուազ արժանի չէ մեր ամենուն համակրութեան: Բայց այդ համակրութիւնը այն ատեն աւելի իրական, աւելի գործնական պիտի դառնայ, երբ լայնօրէն Երանգն ձեռն առնէ զգեհունը: Մեր երազն է որ ամէն բարեկեցիկ կամ հարուստ, թէ՛ հաս և թէ՛ գաւառները, պիտի զգայ իր մէջ նուէր

(*) Այս մասին մեր կարծիքը պիտի յայտնենք մասնաւոր յօդուածով մը: Ծ. Խ.

մը բաժին հանելու պէտքը՝ իր չքաւոր եղ-
րայրակիցներուն համար, արձանագրելով իր
անունը նուիրատուներու ցանկին մէջ:

Շուշի վարժարանը.—Տարադի 8րդ թի-
ւին յաւերուածն եղող հեռագրական լուրէ
մը կը տեղեկանանք թէ Թիֆլիսաքնուի Շու-
շեցի մեծահարուստ նաւթատէր Պ. Գրիգոր
Մարտիրոսեան Առաքելեան իր անձնական
ծախքով սկսած է կառուցանել սոսի Շուշայ
«Քէպական դպրոցը»: Այդ հաստատութեան
համար հարկ եղած պիւտճէն 100,000 թալ.
է. պատկառելի՝ գումար: Լուրը «քանչեւի՛ն»
անակնկալ մը ըլլալէ զատ, առատածեռնու-
նութեան փայլուն օրինակ՝ մըն է: Ասլիքն
մեր ճշմարիտ բարերարները:

ՄԻՀՐԱՆ ՌԻՂՈՒՐԼԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ԹԻԻ 79 ԵՒ ՊԱՏԱՍԻԱՆ

ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԱԿԱՆ ԿԵՆՂԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԵԱՍՍԱԿԱՐ ՄԻՋԱՏՆԵՐԸ ՈՉՆՁԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Դարձնալով թիւ 50)

Քանի որ գիշերուկներու վրայ կը խօսինք,
ըսենք թէ՝ տառք բազմաթիւ տեսակներ կը
կազմեն, և իրենց նախընտրած բանջարեղէ-
նին կամ բոյսին անունով կը ճանչցուին: Չոր
օրինակ, «կաղամբի գիշերուկը», որ Յուկէս
հարմէթրի չափ երկայնութիւն կ'ունենայ,
մորթին գոյնը կը տարբերի գորշ դեղինէն
մինչև մոլդ կանաչ, և երբեմն ալ կ'ունակին
վրայ մարմարիոնի պէս թուի ու սև գծե-
րով երանգուած, և երկու կողմէն ալ մէյ
մէկ դեղին գծերով:

Այս թրթուրը կաղամբին տերեւները ծա-
կիով, մինչև կուրծքը կը մխրճկի, հետեւա-
բար և դժուարին է զինքը ոչնչացնել: Իր
թիթեռնիկը ապրիլի վերջերը երեւան կուգայ,
և իր ցեղին վերաբերող միւս գիշերուկներուն
պէս հաւկիթնիկը կ'ածէ հողին վրայ, ու-

րոյմէ անմիջապէս վերայիշեալ թրթուրները
դուրս կ'ելլեն:

Գիշերուկներու թրթուրները գարնան մէջ
կամ վերջերը կը կծկին ընդհանրապէս՝ հո-
գին մէջ մոռնելով, կամ երբեմն ալ իրենց
նախընտրած բոյսի տերեւներուն կոթերուն
վրայ, որ չափ երկար չի տեսեր, և մէկ քանի
օրէն թիթեռնիկը դուրս կ'ելլէ:

Թերուզակներու թրթուրները ընդհանրա-
պէս իրենց կռնակին վրայ քիչ կամ չափաւ-
րաւազէր կ'ունենան, որով գիշերուկներու
թրթուրներէն կը տարբերին:

Այս տարբոյն եղանակները նպաստաւոր
ըլլան, այսինքն տաք, այս թիթեռնիկները
երկու անգամ կը սերնդաւորին, առաջին թի-
թեռնիկներու ածած հաւկիթներէն երած
թրթուրները աչնան մօտ իրենց այլակերպու-
թիւնը կատարելով, նոր թիթեռնիկներ դուրս
կ'ելլեն, որոնք ևս իրենց կարգին կը ծուա-
ծեն:

Այս պատճառաւ է որ, երբեմն խիստ չափ
կ'ըլլան այս թիթեռնիկները և թրթուրները:

Այս միջատներու առաջին անունը չափ
դժուար է: Ահաւասիկ թէ ինչ միջոցներու
կը դիմենժարուպի մէջ՝ ընդհանրապէս Բա-
նի որ իւրաքանչիւր թիթեռնիկ 1—200 հաւ-
կիթներ կ'ածէ, ըսել է աւելի բաժնական կ'ըլ-
լայ թրթուրէն առաջ թիթեռնիկները աչնա-
ցնել. ասոր համար, պարտէզներու մէջ, տեղ
տեղ կարճ ձողերու վրայ հաստատուած տախ-
տակներ կը զետեղեն և ասոնց երեսները կըպ-
չուն նիւթով մը կը ծածկեն. զոր օրինակ,
չաքարի շուռուպով, այնպէս որ, թիթեռ-
նիկները անոնց մօտեցած ատեննին վրան կը
փակին և այլևս չեն ազատիր: Կար տերեւա-
խիտ ճիւղեր նոյնպէս կաշուն նիւթով մը կը
ծածկեն, և տեղ տեղ կը տնկեն պարտէզը,
բանջարեղէններու մէջ, որ նոյն արդիւնքը
կուտայ:

Իսկ նոյն ինքն թրթուրները հողին մէջ
ոչնչացնելու համար կը գործածեն կարգ մը
միջատասպան դեղեր, որոնց մէջէն ամենէն
աւելի ազդեցիկը բնածուրի ծծմբուկ (սիւլ-
ֆիւռ տը քառպօն) կոչուած հեղուկն է.
բայց թէ՝ գործածութիւնը դժուար և թէ
սուղ ըլլալուն, ցարդ գործնական արդիւնք
մը յառաջ բերած չէ: Ասկէ վերջը կուգայ
կալիոնի բնածխատի ծծմբուկը (սիւլֆո-

քառասունութ ար բոթասիրտ) — Տե՛ս Հնրգ. թ. 10 —, որու 10 կուսմը 1 լիթրա ջուրի մէջ, կամ յոր նոյնն է տեղական 1 տրամը՝ 100 տրամ ջուրի մէջ կը հալեցնեն, և փաած աղ-
րի վրայ լեցնելով, տունկերը տնկելէ առաջ, անոնց որոշեալ տեղը (պղտիկ փոսիկներուն մէջ) մէյմէկ քիչ կը դնեն, և անոնց վրայ կը անկեն։ Բայց ինչպէ՞ս ըսինք, այս երկու դե-
ղերն ալ, որ ամենէն զօրաւորներն են, և ոչ թէ գիշերուկներու թրթուրները միայն, այլ
բոլոր այդ հոտիկ միջատները կոշնջացնեն, սակայն իրենց սղութեան պատճառաւ դիւ-
րամառչելի չըլլալուն, տեսնենք թէ ուրիշ
ի՛նչ միջոցներ կրնանք գործածել այդ գիշե-
րուկներու թրթուրները ոչնչացնելու համար։

Ինչպէ՞ս դուք ալ փորձով հաստատած էք
թէ, այդ թրթուրները հողին երեսէն 2—3
մատի չափ խոր տեղումնք կը գտնուին, և
անմիջապէս ձեր սմբուկներուն ևն ի արմատա-
ներուն շուրջը, ըսել է՝ գործածուելիք դեղը
պէտք է նոյն խաւ արմատներուն շուրջովը
գտնուի։ Այս Գաթին ամենէն աւելի Խոթան եւ
դիւրագործածելին հեռեւեալն է։

Առէք բուրդի փոշի, կամ փայտի սղոցակ.
վրան լեցողէք քարիւղ, աղէկ մը խառնելով.
այդ փայտի սղոցակը խառնեցէք յետոյ աղի
հետ, 10 մաս այս վերջինէն և 1 մաս ալ փայ-
տի սղոցակէն, և ամէնը խառնեցէք փոշիա-
ցած հողի հետ։ Եթէ ատոնց հետ քիչ մըն
ալ ձանձախարիթ (օճազ գուրումը) խառնէք,
այն ատեն թէ՛ սղրերնիդ զօրաւոր ըլլալով
առատ բերք կ'ստանաք, և թէ՛ ձանձախա-
րիթն ալ արդէն միջատները սպաննելու
յատկութիւն ունենալովը, գարմաննիդ ագ-
դու կ'ըլլայ։ Փակագծի մէջ անցողակի ըսենք
թէ, ձանձախարիթը շատ զօրաւոր աղբ մ'է.
ուստի՝ ձեր ծխնելողները շարունակ մաքրե-
ցէք, և ելած ձանձախարիթը ինամով պա-
հեցէք, զոր կրնաք գործածել ի պահունջել
հարկին. բայց որպէս զի խնդիրէն չի շեղինք,
այս մագին ուրիշ առթիւ պէտք եղած բա-
ցատրութիւնը կուտունք, և կ'անցնինք գի-
շերուկներու թրթուրները ոչնչացնելու միջո-
ցին վրայ խօսելու։

Հիմա պէտք է որ ձեր սմբուկները ևն.
մէկ գծի վրայ տնկէք։ Այդ գծերու սղ-
ութիւնով փոքր խրամատներ կը լանաք
նախ բրիչով, և վերոյիշեալ կերպով պատ-

րաստուած աղբը այդ խրամատներուն մէջ կը
տարածէք, վրան կը ծածկէք քիչ մը հողով,
և ըստ սովորութեան կը տնկէք կարգաւ ձեր
տունկերը. ահա այս կերպով կրնաք վստահ
ըլլալ որ 70 առ հարիւր ձեր տունկերը զերծ
կը մնան այդ գիշերուկներու խաթախումնե-
րէն։

Չի մոռնա՞նք սակայն ըսելու թէ, քարիւղի
ազդեցութիւնը երկար չի տևեր, բայց մինչև
որ իր զօրութիւնը սպառի, արդէն ձեր տուն-
կերն իսկ զօրացած ըլլալով, անոնց խաթա-
թումէն չեն վախնար։

Բաթթեօւեալն Համալսարանը այժմ իր ուշը
դարձուցած է փնտալար թրթուրիկները ո-
չնչացնելու, տարբեր գործեան մը
վրայ, որ մեծ արմուկ համար է մէկ քանի
տարիներէ ի վեր Եւրոպայի մէջ։

Գիտենք որ շերամները կարգ մը մակա-
բուծային հիւանդութիւններու ենթակայ են,
զոր օր. փտախա, պղպեղախտ ևն. ատոնց
պէս ալ, բոլոր միւս թրթեռնիկները և թըր-
թուրները այդ և այդ կարգի հիւանդու-
թեանց կ'ենթարկուին։ Այս պարագան նկա-
տողութեան առնելով, շատ մը փորձեր ըրած
են, այդ փնտալարի միջոցները տարախոխիկ
հիւանդութեանց մանրէներովը վարակելով
ոչնչացնելու մասին։ Յաջողութիւնը մեծ է,
բայց ի՛նչ օգուտ որ, այս աշխարհիս մէջ ա-
մէն բան իր հակառակ կողմը ունի. հիմա
բոլոր շերամարոյծները կը վախնան որ այդ
կարգի հիւանդութեանց մանրէներովը շատ-
նալով, քերամներն ալ վաղակուին անոնցմէ։

Ղ. ԲՈՂԱՏ

ԹԵ ԻՆՉ Է ՊԱՏՃԱՌԸ

Ահա՛ ուրեմն ընթերցատեցութեան
հիմնական պատճառը, որ ծնունդ կ'առ-
նէ նոյն իսկ գրող «մեհեանին» մէջ, եւ
կը կերպաւորի անոր պաշտօնամատոյց
«բուրմ»երու ուղեղէն դուրս արձակուա՞ս

քմահաճ պատգամներու ազդեցութեան տակ, ու կ'երթայ արգասաւորիլ, որով մը պէս, հանրային կարծեաց դաշտի ծոցը:

Ի՞նչ ընենք ուրեմն, փրցունե՞նք, կործանե՞նք այդպիսի խաւարակուռ մեհեան մը, որու ապականեալ յարկէն դուրս, տգիտութենէ աւելի վնասակար և յոռի դաստիարակութիւնն է որ կը ծաւալի:

Սխալ է, երբ յոռի դաստիարակութիւն կ'ըսեմք. քանի որ գործնական մարդէ աւելի անվալուկ բանաստեղծներ, — և ի՞նչ բանաստեղծներ — է որ կը բռնեն ժողովուրդին կրթած ուսերուն վրայ:

Սակայն այդ դաստիարակարար լալկան բանաստեղծներու սրտի խորէն դուրս խոյացած հառաչները մէջմէկ անէծքի պաքներ են ձեզ ուղղուած ո՛ր դպրոցավարներ, ո՛ր կրթիչներ, և՛ տոսկացէք անոնցմէ:

Անոթի մարդը երգը ի՞նչ ընէ. հաց տուէ՛ք Գաթա անոր, հաց ճարելու ճաւրան սովորեցուցէք ամէն բանէ առաջ իրեն, որ երբ փորը կշտանայ, այն ատեն ուրախ սրտով իր սրտի երգերը ձեզ նուիրէ, որոնք ճշմարիտ օրհներգութիւններու պէս ձեր գլխուն վրայ ճապաղին: Դուք ժողովուրդը կը քննենք ձեր օրօրներով, և կը գանգատիք ձեր աշխատութեան արգիւնքը եղող իրենց անտարբերութենէն: Կը սխալի՞մք:

Բայց կեցի՛ք, ամէնը այս չէ. որովհետեւ՝ այդ ստուար մեծամասնութեան քով մենք ունինք ուրիշ կարեւոր դասակարգ մ'ալ, որու վերաբերող անհատները, իրենց ուսումով, գիտութիւնով կամ գրիչով կը փայլին, և որ մեծ մասամբ ինքնաշխատութեան դպրոցի աշակերտներն են: Թողունք ուրեմն պահ մը համաճարակէն վարակուածները մէկ կողմ, և հայ գրական «բաղինին» խունկ ծխող անհատները՝ Բախտիի դպրոցի աշակերտներուն մէջ փնտռենք... բայց՝

Դիողինեսի լապտերով: Ինչո՞ւ գիտէք. ասոնցմէ ալ, անոնք որ օտար լեզուներ ուսած են, իրենց մտաւորական սնունդը կը փնտռեն յաճախ, օտար մամուլի արտադրութեանց մէջ. որովհետեւ՝ հայ մամուլը՝ կ'ըսեն, ի վիճակի չէ իրենց մտաւորական պէտքերը գոհացնելու մասին. թէ այսօր՝ ինչ որ կ'արտադրէ հայ մամուլը, կ'ըսեն, մեծ մասամբ ընդօրինակութիւններն են օտար մամուլի արտադրութեանց՝ մերթ խեղաթիւրուած, մերթ կրճատուած, մերթ ևս ձևափոխուած, ուրկէ՞ ընթերցողը կ'ստիպուի բուն իսկ զգրիւրին գիմել: Լա՛ւ. ենթադրենք որ այդպէս ալ ըլլայ, ո՞վ է տեղի տուողը. եթէ իրենց պէսներ բարոյապէս թէ նիւթապէս սատարել գիտնան, հայկական մոմուն ալ ամուլ կը մնայ միթէ:

Հոյկական մամուլը օճանի և քաջաւերի պէտք ունի. ու երբ պէտք եղած յարգանքն մատուցուի իրեն, և խրախոյան վայելէ իրեններէն, կը նուիրէ այն ատեն ինքն ալ իրեններուն, խնամտմօր մը պէս, ամեն ընտրելագոյն և պրտաէական մտային սնունդ:

Բայց չէ՞ մի որ այդ դասակարգն ալ բացի մէկ քանի բացառութիւններէ, իր նախնական դաստիարակութիւնն առած է մեր արդէն յիշած դպրոցներէն ու է մէկուէն մէջ, և մնացեալ բացառութիւններն ալ օտար վարժարաններու մէջ. շատ բնական է ուրեմն որ, տոհմային յատկանիշ կրող ամէն բան զիրենք չի հեաւաբերէ, և իրենց ազգային մամուլին հանդէպ անտարբեր գտնուին:

Ահա մարդիկ, որ իրենց ներքին կեանքին հետ անմիջական կապակցութիւն ունեցող շարժումներուն անգիտակից՝ օտարին կեանքով կը հետաքրքրուին: Ահա՛ մարդիկ, որ իրենց շուրջը անցած դարձածին վրայ գաղափար իսկ չունին, և գրեթէ իրենց համար մանանիսի հաւի չափ օգտակարութիւն չունեցող անցքերու անկարեւոր մանրամասնութիւնները ուսումնասիրելով իրենց

Ժամանակը կ'սպաննեն: Ահա՛ մարդիկ, որ իրենց առհմայնութիւնը երաշխաւորող կարեւորագոյն պէտքերը կ'անտեսեն, և անդրաահման ժողովուրդի առհմային նկարագրէն կը հրապժեւրուին, առանց սակայն մադի մը չափ օգտուիլ գիտնալու կամ կարենալու այդ ուսումնասիրութիւններէն... 25^{րդ} Վի որ ասոնք առհմային տեսակէտով, ինչպէս ուրիշ ազգերու մէջ, նոյնպէս և մեր մէջ հիւանդ տարրը կը կազմեն. հայկական մամուլը կրնայ արգիւնաւոր բան մը սպասել ասոնցմէ. ինչո՞ւ երկմտիլ. հարկաւ ոչ. Ուրեմն՝ անիրաւ տեղը չէ որ կ'ըսենք թէ, համաճարակի մը պէս ժողովուրդի մէջ տարածուած ընթերցասեցութեան բուն միջոցի բոյնը մեր դպրոցներուն մէջ կը գտնուի. մաքրեցէ՛ք, հակաճեւեղեցէ՛ք և այրեցէ՛ք այդ բոյները. փոխանակ հիւանդին դէմ բոցոք բառնալու, անոր ընթացքէն գանգատելու, իր անտարբերութիւնը կշտամբելու, եթէ կ'ուզենք որ զէթ նոր և ապագայ սերունդը զերծ մնայ անոնց ազդեցութենէն:

Իսկ յաւէտ պատիւ ու յարգանք այն ամենուն, որոնք օտար լեզուներ գիտնան կամ ոչ, և օտար մամուլ արտագրութիւնները ուսումնասիրելու դիւրութիւններ ալ ունենան կամ ոչ, հարուստ թէ աղքատ, չեն քաշուիր՝ այլ վեհանձնօրէն կը նուիրեն իրենց բարոյական թէ նիւթական ձեռնուստութիւնը յանուն առհմային մամուլի յառաջդիմութեան:

Հիմա թողունք պահ մը, եթէ կ'ուզէք, մեր դպրոցները, և քիչ մ'ալ հայկական մամուլի առանցքին շուրջը դեղերինք, և տեսնենք թէ դահացուցիչ վիճակի մը մէջ կը գտնուի անիկա, իրմէ չահագրգռող ժողովուրդին պահանջներուն յագուրդ տալու մասին:

Դ. ԲՈԼՍ

ՏԿՆ. ԶԱՐՈՒՀԻ Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Ա.

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ իւր վերջնութիւն թերթին մէջ հաղիւ կրցած էր հրատարակել հետագան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ԳՈՅԺԸ

«Հանրագիտակ»ի Բ. ջրմանին վերջնութիւն այն թերթը մամուլին տակ տպուիլ սկսած էր արդէն, երբ կարգացուցաւ օրական հայ թերթերու, «Բիւզտնդիւն»ի ու «Արեւելք»ի մէջ ընդհ. Ազգին սկսած ի խոր խորհրդ սա շանթահար ու անակնկալ մեծ բօթը, թէ՛:

Պէրպերեան Լիկեանի Տէր Տնօրէն և հայրէն Գեղեցիկ Դպրութեանց Ակադեմիական Ազնուական Տիկինը՝

Աննիկին, (Վաղարշապատ), Մաննիկին, Օննիկին, Շահանին ու Նուրհանին, այդ հնգեկին Պէրպերեան ձագուկներուն շնորհալի երիտասարդութիւն մայրը՝ ԶԱՐՈՒՀԻՆ ո՛չ ևս է:

Ողբացեալ Տիկին Զարուհի Ռ. Յ. Պէրպերեանի յուզարկաւորումը, ազգին բարձրագոյն վարժարանին Հիմնադիր ազգային կրթութեան Օրէնադիր մեծ ուսուցչին, խնամատէր ու բանաստեղծ մեծանուն գրագէտին արժանի շքեղութեամբ կտտարուել է իւր հոգեհատոր ու սիրտկան Տիկնոջ մահուան ու թաղման ախուր հանդէսը:

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ ի խորոց սրտի բաժներով Պէրպերեան էֆէնտիին և իւր պարագայից արցունքն ու սուգը, կը մաղթէ երկնային միութարանքը և երկրային մաւտցումը:

Ողբացեալ Տիկին Զարուհի Ռ. Յ. Պէրպերեանի անմուսնալի յիշատակին նուիրուած է յետագայ բանաստեղծալիր կենսագրականը. գործերը նորեկ աշխատակիցներէն Պ. Մկնար յղած է, Իշխանաց կղզիէն, մաս առ մաս պիտի հրատարակուի, ըստ իւր փառքին, փոխանակ միահաղայն ի լոյս ընծալելու:

* * *

Գեղեցիկ ու սիրուն աղջիկ ծնած էր Զարուհին:

Նազելի դուստրն էր բարեկեցիկ Ընտանիքի մը, ոյր հայրն ու մայր ազնուատոհմ

գերդաստանի աճումնաձիգ շառաւիղներ, կանուխէն օժտեցին, խնամեալ կրթութեամբ մ'իրենց սիրական Զաւակ, որ հանգիսացաւ դպրոցին մէջ զգօն աշակերտուհին. զգաստ օրիորդը՝ տան մէջ. և ընկերութեան մէջ՝ սթափ Հայուհին: Ինչպէս եղաւ ժրագլուխ կինն և իւր անունն անփուշ պստկ:

Մայրն էր հայ Կուռնէյիս մը: Հայ վեստեան մը տպած, տնկած էր անարատի բարուց բոյսը, ներս մէջ: Մագթաղինէ մը ձեւած էր հոգին: Հաւատքին հեղինակն էր Տիրամայրն ինքը:

Ծնողաց նահապետական անկարօտ յարկին տակ մանուած, հիւսուած էին Զարուկին ծիրանի կեանքին մետաքսէ օրեր, ժըպիտի մը պէս անոյշ, կոյսի նման ծիծաղուն, թեթեւ ու հեշտ չինչ շունչ մը սիւքին, հեզասահ որքան վճիտ առուակին ջինջ ալեակներ, պայծառ՝ որպէս գարունին անշղարշ առաւօտներ, դայլայլիկի մ'հանգոյն ճուղուն, գոլտը ինչպէս վուզուն տատարակի, ալօթքի զօրէն՝ երկնանուէր, և բարեգուշակ՝ իրրեւ գեղաձանհ ճակտի մը ձերմակ գիր:

Զարուհին՝ երբ ա'լ կոյս հասուն, ու իւզառաւ լապտերն ի ձեռին, հարս գնաց Տիրա Ռ. Պէրպէրեանի, ում խօսեցեալն էր, գոգցես օրորոցէ անտի լինելու համար, առապայն հնգեկին նորածալիկ Պէրպէրեանց, Աննիկին, (վաղաթաղամ), Մաննիկին, Օննիկին, Շահանին ու Նուրհանին գերերջանիկ մայրիկ միանգամայն չարաբաստիկ եղբրամայրը:

ԿԱՇԻԻ ՎՐԱՅ ՈՍԿԵՉՕԾ ՏԱՌԵՐ ԴՐՈՒԱԳԵԼ

Պատասխան թիւ 81 հարցման

Տառանչելիք տեղը նախ սոսնձեցէք (թուր-գալլամագ), եթէ կաշին չիկաղոյն է (կարմիրի մօտ գոյներ) երամ օսլայով (գօլա) կը սոսնձեն, թողէք որ սոսինձը կամ օսլան՝ չորնայ, յետոյ հաւկթի ձերմուցը լաւ մը փրփուրցուցէք, և կախուղ սպունգով (սիւնիկէր) մը ոսսնձուած տեղը քսեցէք երկու, ե-

րեք անգամ, իւրաքանչիւր անգամուն չորնալէն վերջ:

Ասուի (չուխա) կտորի մը վրայ քիչ մը ճարպ (իչ եալը) տարածեցէք, և վերջի անգամուն քուած ձերմուցը տալաւին չի չորցած, այդ ասուին վրայէն անցուցէք, յետոյ ոսկիի թերթ մը դրէք այդ կերպով պատրաստուած տեղը, և երկաթէ կամ արոյրէ պատրաստուած կնիքը կամ տառերը վրան կոխեցէք: Կնիքը հանելէի վերջ, գլուած բամպակով ոսկեթերթի աւելորդ մասերը հանեցէք:

ՀԱՒԱԲՈՒԾԱԿԱՆ

ԴԱՐՄԱՆ ՀԱԻԲՐՈՒ ՈՋԻԼԻՆ ԴԷՄ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԹԳԻ 82 ՀԱՐՑՄԱՆ

Դիտուոր պայմանը «մաքրութիւնն» է. եթէ հաւնոց ունիք, ինչպէս ձեր տունը, ձեր պառկած, նստած սենեակները կ'աւելք, կը մաքրէք, նոյն խնամքը և հոգածութիւնը տանելու էք նաև ձեր հաւնոցին:

Այս առթիւ, հաւնոցին գետինը տարածեցէք կամ յարդ, և կամ բարակ և չոր աւաղ այս երկուքէն որն ալ ըլլայ, կը ծառայէ հաւերուն աղտեղութիւնները ծծելու, որով և գետինը միշտ մաքուր կը մնայ. շաբաթը մէկ երկու անգամ պէտք է յարդը կամ աւաղը աւել, և տեղը նոր վառել:

Տարին չորս անգամ պէտք է հաւնոցը ամբողջովին լուալ և մաքրել, և ամէն անգամուն ալ հաւնոցի բոլոր սրտերը, Բադերը ևլն. փեռական լուծաջրով (առիտ Ֆիլէիք) հակահեխելէ վերջը, կրպատել (քրիէճով) զնաւա ընել:

Ինչպէս գիտենք, հաւերը ամփոքութիւն ունին փռիլի մէջ թաղուելով մաքրուելու: Բնութեան այս պահանջը պէտք է դիւրացնել՝ հաւնոցներուն անկիւնները մասնաւոր ամաններու մէջ հետադայ կերպով պատրաստուած բաղադրութիւն մը դնելով:

Ա.—Վերիվերոյ 25 քաչի չափ աւազ եւ խճաքար (չազըլ թաշը) :

Բ.—Նըյնչափ փոշիացած գած (ալշը) :

Գ.—1 քաչի չափ փոշի ծծումբ (քիւլքիւրոտ շիշէյի) :

Առնք ամէնը իրար խառնեցէք, և լեցուցէք և և է յարմար ամաններու մէջ. միայն թէ ինչ աման որ ալ գործածէք, պէտք է բերանը շատ լայն ըլլայ, և խորութիւնը քիչ: Նոյնպէս, վերոյիշեալ նիւթերը պէտք է չոր և փխրուն ըլլան, որպէս զի՝ հաւերը գիւրութեամբ թաւտկին մէջը :

Հաւու ոջիլը ամենէն աւելի տաճարաւոր տաք և փոթորկալից օրերուն մէջ երեսն կուգան, ուստի պէտք է մանաւանդ այդ միջոցներուն աւելի ձեր հսկողութիւնը կրկնապատկէք. որովհետեւ՝ շատ անգամներ պատահած է որ, համաճարակի մը պէս մահ տարածէ հաւնոցներուն մէջ: Այս պարագային՝ վերոյիշեալ պատուէրներէն զատ, պէտք է գործադրէք և հետեւեալները :

Շաբաթը անգամ մը փենական լուծաջուր սրկեցէք հաւնոցներու մէջ, ամեն կողմը. յետոյ բոլոր ծակածուկերուն մէջ փոքրիկ փքոցով մը միջատասպան(*) փոշի փչեցէք: Այս գործողութիւնը ամիսն եղանակին մէջ մէկ քանի անգամներ կրկնելու է :

Իբր բունկալ ծառայող տարազան (սեյէ), կողով կամ սնտուկ, գոնէ 15—20 օրը անգամ մը մտքրելու է, մէջի յարդը հաւնոցէն գուրս թափելով, նորագելու է. բայց նոր յարդ դնելէ առաջ պէտք է փենական լուծաջուր պակել ամէն կողմը, և յետոյ միջատասպան փոշի ցանել ամեն տեղ: Տարին 5—6 անգամ եռացած ջուրի մէջ թողուլ մէկ քանի վայրկեան. և նոյն խոկ եթէ տեսնէք որ, հաւնոցին մէջ ոջիլը տարածուած է, յաճախ եռացած ջուրով լուացէք բունկալները, ինչպէս և թառերը, և ուրիշ շարժուն կարասները, եթէ կարելի է: Զի՝ մոռնանք ըսելու թէ, բունկալները եռացած ջուրով լուալէ վերջը, չորցնելու և այնպէս տեղը դնելու է, և քիչ մը փենական լուծաջուր սրկելէ յետոյ մէջը լեցնելու է յարդը կամ խտրը :

(*) Պարզապէս հրապարակը ծախուած բուտոը աը բիւէթըրը, կամ բիրէ թօզը կոչածնին :

Հաւնոցին մէջ ոջիլ տարածուած ատեն, երբ իրենց անկողինները (յարդը) փոխէք, աղէկ կ'ընէք, եթէ զանոնք այրէք :

Բսլըր այս խնամքներուն մէջ, եթէ պատահի որ, մէկ կամ մէկ քանի հաւեր կրկին ոջլաին, հետեւեալ կերպով կրնաք խոյն առաջըր առնել :

Երեկոյին, երբ հաւերը ներս մտնան և թառին, ուշադրութեամբ բռնեցէք, ոտքերը ձեռքերնուդ մէջ, և «գլուխը դէպ ի վար», նոյն միջոցին, օգնական մը՝ պզտիկ փքոցով միջատասպան փոշի պէտք է փչէ փետուրներուն տակը, և մանաւորապէս թեւերուն տակը, կանալը և սրջին վրայ: Հաւը այս կերպով բռնած ատեննիդ, արդէն իր փետուրները բացուելով, միջատասպան փոշին ալ դիւրութեամբ մինչև մորթին վրայ կը հասնի: Երբ գործողութիւնը լրանայ, կրկին հաւը վետեղեցէք ուշադրութեամբ թառին վրայ :

*
* *

Քանի որ հաւնոցներու առողջապահութեան վրայ կը խօսինք, կ'ուզեմ յանձնարարել ձեզ միջոց մը, որու կիրարկութիւնը շատ նպատուաւոր ազդեցութիւն կ'ընէ հաւերու առողջութեան վրայ :

Տարին չորս անգամ, իւրաքանչիւր եղանակի սիկզըր (գարուն, ամառ և լին) ձեր հաւերուն մաքրողական տուէք. այս առթիւ, իրենց խոկու ծառայող ջուրին մէջ նատրոնի ծծմբատ (սիւլֆատ) աը սուտ կամ սիւլֆատը մանեկի) խառնեցէք՝ մէկ քաշ ջուրին մէկ ապուրի դգալ: Մէկ օր ամբողջ պէտք է այս ջուրը ձեր հաւերուն տրամադրութեան տակ գտնուի, որ ուրիշ ջուր չի գտնելով, կը պարտաւորին անպատճառ անկէ խոկել :

Գործադրութիւնը երբեք դժուար չէ, և իր օգտակարութեան տեսակէտով ջերմապէս յանձնարարելի է, որովհետեւ, սակի դիւրին է նախադիւրեւեան միջոցներով, հիւանդութեանց առաջըր առնել, քան հիւանդութիւնը բուժել :

Ղ. ԲՈՒԱՏ

ՄԵՔԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

Առաջին օրինակին մէջ կը տեսնենք որ, մեր երկրութեւն ձողին ծաւալը և տեղակարար ծանրութիւնը գիտնալով, իր իսկական ծանրութիւնը հաշուելով գըլտնք. ըսել է, առանց կշիռի՝ մարմնոց ծանրութիւնը կարելի է գտնել, կշիռին տեղ մէջը գործածելով:

Իբր հարստա կանոն, ու է մարմնոյ մը ծանրութիւնը գտնելու համար, պէտք է անոր ծաւալը իր խտութիւնով (տեսակը, ծանր.) բազմապատկել: Եւ երբ մարմնոյ ծանրութիւնը կ'գրովներկայենք, և ծաւալը իր իսկ խտութիւնը ի գրով, այն տառն վերոյիշեալ համեմատութեան ուղեւորական տարազը կը ներկայանայ հետեւեալ կերպով:

$$h = \frac{y}{x}$$

Այս գրութեան կարեւորութիւնը մանաւանդ այն տառն առեւի երեան կողայ, երբ ուղենք գտնալ այնպիսի մարմիններու ծանրութիւնը, զորա կշռել անկարելի կ'ըլլայ և կամ անժանօթ է մեզ: Զոր օրինակ, շինուէլիք տան մը հիմնքու տարողութեան չափը գիտնալով, կ'ուղենք իւրաքանչիւր յարկի պատերուն տրուելիք հաստատութիւնը նախապէս հասկնալ, որ իրենց ոտացած ծանրութիւնով, այդ հիմքը չի վնասեն կամ չի փլցունեն, և քանի որ այդ պատերու շինութեանց գործածուած շինուածանիւթերու տեսկը. ծանրութիւնը գիտենք, կրնանք անոնց ծաւալը գտնելով, բազմապատկել՝ և ծանրութիւննին գըլտնել: Ինչպէս ուրիշ անգամ ալ երկրութեւն, մարմարիօնէ, և կամ ձուլածոյ ու է գանգուածի մը ծանրութիւնը կ'ուղենք հասկնալ, որու ծաւալը թէև գիւրութեամբ կը գտնուի չափելով, բայց կըշռել անկարելի կ'ըլլայ. առանց պէս շատ մը պարագաներ միշտ կը հանդիպին գործնական կեանքի մէջ:

Օր. Բ.—Գիտնալով որ մարմարեայ գնտակ մը 17 քիլո և 40 կոսմ կը կշռէ, կ'ուղենք իր ծաւալը հասկնալ: Մարմարիօնի խտութիւնն է 2,84. այսինքն՝ միւսնոյն ծաւալով ջուրէն 2 անգամ և 84 հարիւրորդ աւելի կշռէ: Արդ՝ գիտենք որ՝ ջուրի մէկ խր. տարնորդամէթը կը կշռէ մէկ քիլո. ըսել է՝ մէկ խր. տարնորդամէթը ծաւալով մարմարիօնը պիտի կշռէ 2,84. հեռեւորար 17,040 ի մէջ քանի՞ անգամ 2,84 պարունակուած ըլլայ, նոյնչափ անգամ խր. տարնորդամէթը պիտի գտնուի գնտակի ծաւալին մէջ. առկա գտնալու համար՝ գնտակին իսկական ծանրութիւնը՝ 17,040 կը բաժնենք իր տեսկ. ծանրութիւնը եղող՝ 2,84ով, որու քանորդը կը գտնենք 6. որով՝ գնտակին ծաւալը հաւասար եղած կ'ըլլայ 6 խր. տարնորդամէթի: Արդ՝ մարմնոյ մը ծաւալը գտնելու համար՝ պէտք է իր իսկական ծանրութիւնը բաժնել իր տեսկ. ծանրութիւնով, որու ուղեւորական տարազն է՝

$$v = \frac{y}{h}$$

Եւ վերոյիշեալ կանոններէն հետեւցնելով, երբ մարմնոյ մը ծանրութիւնը և ծաւալը կը ճանչնանք, կրնանք իր տեղակարար ծանրութիւնը գտնել, իր իսկական ծանրութիւնը իր ծաւալով բաժնելով, որու տարազն է՝

$$h = \frac{y}{v}$$

ԽՈՇԱՆՈՅԻ ԲԱԺԻՆԸ

ՌՈՊԷՆԻ ԹԱՅՍԵՆ

Մէկ քանի խոշոր սոխեր ստեղծեք եւ մանր մանր կտորներու վերածեցէք, բայց ոչ ստորածի պէս, ու կարագ իւղի մէջ խորո-

վեցէք՝ մինչեւ որ կարծիքն, և լեցուցէք Կրան մէկ երկու դգալ աղիւր. յետոյ թրջեցէք մօխ Զուրով և քիչ մ'ալ խորտիկի Զուգլ աւելցուցէք: Կըքկուցէք ալ պղպեղով, և դործածած ստեննիւ մէկ երկու սպուկի դգալ մանաք նեխ (հառտալ, մուղարտ) խառնեցէք:

ԲՈՒՆԵՆԵՑԻ ԹԱՅԱՆ

Նախ կարմիր խորիժ պատրաստեցէք, աւելցուցէք քիչ մը մօխ Զուր, քանի մը կաթիլ քաղցախ, դամիւնի մէկ երկու տերև, ծեփել մը սխտոր, պղպեղ մը ուրց (քիչ քիչ), մէկ երկու մեխակ, և քիչ մը պղպեղ: Մէկ քառարդ ժամ եփեցէք առ ամենը, յետոյ իւղը նոսրէք, պարզնաւէ պնդեցէք և դործածեցէք:

ՀԱՆՐԱԳԻՐ ԿԱՐԿԱՆԴԱԿ

Առէք 100 տրամ Զերմիկ աղիւր, նոյնքան չաքար և նոյնքան կարագ, 6 հաւկիթի դեղնուց, 80 տրամ անկուտ չամիչ, Կէկ քանի հատ կեղևած և ծեփած նուշ, պղտիկ դաւաթ մը օգի, պնդուց մը միջքիցած Դըրիճենիկ, ուռիճի դգալ մը նախարանի բնածխտտ (պիք աւազոնաթ սպ սուա): Դրէք այս ամենը ամանի մը մէջ և ժամ մը խառնեցէք. յետոյ 6 հաւկիթի ճերմկուցը լաւ մը փրփրփալեղով վրան աւելցուցէք և լեցուցէք կաղապարի կամ ու և է յարմարագոյն ամանի մը մէջ, եւ կամաց փուռի մէջ եփեցէք:

ԱՆԻՍՈՆԻ ՉՈՐ ԿԱՐԿԱՆԴԱԿ

8 հաւկիթ կոթրեցէք ոտնի մը մէջ, աղէկ մը փրփուրցուցէք, և 160 սրամ փափաղած չաքարը քիչ քիչ վրան աւելցուցէք, կրկին զարկէք մինչեւ որ խառնուրդը լաւ մը փրփրի: 160 տրամ Զերմիկ աղիւր առնելով քիչ քիչ ցանեցէք վրան՝ առանց զարնելը դադարեցնելու, և համեմեցէք անիսոնի խաւթիւնով (էսանտ տ'անի) և լեցուցէք առաջուց իւղոտած ափսէի մը մէջ, և չափաւոր փուռի մէջ եփեցէք: Եփելէն վերջը կ'ուր կ'ուր կորտեցէք:

ԳԵՏԱՍԽՆՉՈՐԻ ՀԱՄԵՄ ՀԱՅ

100 տրամ գետնախնձորի տաք մախիլի մէջ եփեցէք, կեղևեցէք և 35 տրամ թարմ կարագի մէջ աղէկ մը չափեցէք: Աւելցուցէք երկու հաւկիթի դեղնուց, 25 տրամ չա-

քար, և այնքան աղիւր որ խմորը թանձրանայ. յետոյ տախտակի մը վրայ առնելով աղէկ մը թրեցէք, և մանր կտորներու վերածելով պղտիկ դաւաղանիկներու ձեւը սուէք. առաջուց իւղոտած ափսէի նը մէջ եփեցէք, մինչեւ նոր յաց կարմիր գոյն մը ստանանք:

ԿԱՂՆԵՍԱՌՆ ՀԱՄԵՄ ՀԱՅ

20 տրամ կաղին կեղևեցէք, և եռացեալ Զուրի մէջ նետեցէք որ վրայի բարակ մոշլը ելլէ. յետոյ պղպեղ Զուրի մէջ նետեցէք, հանեցէք և լաթի մը մէջ առնելով չորցուցէք. ստանի մը մէջ ծեփեցէք, և խառնեցէք հետը 25 տրամ կարագ, 3 հաւկիթի դեղնուց, 42 տրամ կաղիւր և նոյնքան փոշիացած չաքար: Շաղկեցէք աղաւակներ աղէկ մը, և վերջացուցէք գետնախնձորի համեմատեցին ուէս:

ՆՇԱՍԱՌՆ ՀԱՄԵՄ ՀԱՅ

50 տրամ աղիւր, նոյնքան փոշիացած չաքար, 27—28 տրամ կարագ, 4 հաւկիթի դեղնուց, դգալ մը նարնջի ծաղկեղուր, 27 տրամ անուշ նուշ, որ պէտք է վերոյիշեալ կաղիւրին պէս մաքրել և յետոյ չորցունել ու ձեծել, մերթ քիչ մերթ հաւկիթի ճերմկուց պտկելով: Եւ վերջացուցէք ճիշդ վերոյիշեալ համեմատեցին ուէս:

ԿՈՃԱՊԴՊԵՂՈՎ ՀԱՄԵՄ ՀԱՅ (ԶԵՆՃԻՓԻ)

Տախտակի մը վրայ դրէք 250 տրամ աղիւր, մէջտեղը գոգաւորեցէք, և հոն լեցուցէք 25 տրամ կարագ. 1 ու կէս տրամ կոճապղպեղ, 60 տրամ չառուպ, քիչ մը ալ պղպեղ, պղտուց մը փաշիացած միւսակ, մշկընկույզի սաւառ, 2-3 բնիկի պրտակեղև քերպէ անցուած, 1 ու կէս տրամ անուշադրի բնածխտտ (քաւազոնաթ ա'աժօնիաթ), չաղեցէք չորս ամենը աղէկ մը, մինչեւ որ հառտարին թուղթէ տողաւի (ինչպէս կ'ընեն նպարավոր ճառները) մէջ դրէք և կամաց փուռի մէջ եփեցէք: Փուռէն հանելէն վերջը, անմիջապէս մատիւրութեանցէք 10 հարմիթի երկայնութեամբ և 3 հարմիթի հաստութեամբ: Կրնաք նաեւ հետեւեալ կերպով ալ եփել, ափսէն պէտք է առաջուց իւղոտել, և խմորէն հաւկիթի խաղտութեամբ ծածկելով, մի առ մի վետեղել մէջը, ու այսպէս փուռը քել:

ՏԱՆԻԿԻՆԸ

ՅԱՆԿ ՆԻՒԹՈՅ

“ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿ”, Ի F. ՏՄԵՇՐԱՆԻՆ

Ա Յ Գ Ե Բ Ա Ն Ա Կ Ա Ն

Այգեղի ծակածի — թիւ 21. Երես 335. —
թիւ 36. Երես 565:

Գարնանային սառու՝ և եղեմի. — թիւ
18. Երես 285:

Միւրիւ. — թիւ 13. Երես 198. — թիւ
14. Երես 216:

Որթալուիձ. — թիւ 9. Երես 138:

Որթառուիկ. — թիւ 30. Երես 475:

Ա Ն Ա Ս Ն Ա Բ Ո Ւ Ժ Ա Կ Ա Ն

Կարկանդակ. — թիւ 13. Երես 201.

Կեղատեղի. — թիւ 15. » 235.

ԱՌՈՂՋԱԲԱՆԱԿԱՆ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ

Ականջի բնական. — թիւ 15. Երես 244.

Ակառի փաշի. — թիւ 5. Երես 79.

Անքնութիւն. — թիւ 4. Երես 56:

Առաջ ըլլալ են. — թիւ 29. Երես 453.

Առաջապահութիւնը վարժարաններու
մէջ. — թիւ 28. Երես 437.

Աղիւսեղութիւն. — թիւ 26. Երես 410:

Գէշ ստամբու մը. — թիւ 35. Երես 557.

Գիշերուան օդը. — թիւ 9. Երես 142.

Գլխու ցաւ. — թիւ 26. Երես 410.

Դաշնաւոր. — թիւ 38. Երես 600.

» ծանր. — թիւ 40. Երես 638.

Ծխախոտի փնտմանը — թիւ 42. Երես
669.

Կնոջ դերը են. — թիւ 33. Երես 519.

Կոծիձ. — թիւ 16. Երես 260.

Հագուստները. — թիւ 30. Ե. 469. — թ.
31. Ե. 488.

Համեմունք. — թիւ 27. Ե. 432. — թ. 29. Ե. 465.

Հերթափոխութիւն. — թիւ 47. Ե. 746.

Ջայնը. — թիւ 6. Ե. 93.

Մագերու պահպանում. — թիւ 9. Ե. 142.

Մարմնամարզութիւն. — թիւ 7. Ե. 105.

Մորթի ձեղքը. — թիւ 5. Ե. 79.

Մորթացիւ կամ քառանի եղունգ. — թ.
48. Ե. 762.

Նիհարութիւն. — թիւ 15. Ե. 244.

Ուրի կոշտերը. — թիւ 45. Ե. 720. — թ. 48.
Ե. 763.

Սեղմիրան. — թիւ 36. Ե. 567.

Սկնեակի օդը. — թիւ 8. Ե. 126.

Ստամբու հիւանդութիւններ. — թիւ 21.
Ե. 335. — թ. 22. Ե. 343.

Սնունդ. — թիւ 18. Ե. 279.

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՆԱՐՏԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

Ապակիի մագտակ. — թիւ 33. Ե. 528.

Ապիկ աղբի համար. — թիւ 33. Ե. 529.

Արցրէ կերտումներ. — թիւ 33. Ե. 528. —
թ. 37. Ե. 591.

Գաճ. — թիւ 9. Ե. 143.

Գործիքները նրբու խոնդ. — թիւ 3. Ե. 47.

Գրատախտակ. — թիւ 8. Ե. 125.

Երկաթէ թիթեղի սեւ ներկ. — թիւ 3. Ե. 48.

Երչիկ շինել. — թիւ 35. Ե. 554.

Ջինիկ համար սեւ ներկ. — թիւ 7. Ե. 110.

Ծարակները կաթեղէ արգիւն. — թիւ 7. Ե. 111.

Կաշիի սկեզոծում. — թիւ 52. Ե. 825.

Կարագի պահպանում. — թիւ 42. Ե. 672. — թ.
43. Ե. 682.

Կարծր երկաթները կակուղցնել. — թիւ 1 և
16.

Կերակրեղինաց պահպանում տառիւրու
մէջ. — թիւ 31. Ե. 493. — թիւ 32. Ե. 512. — թիւ 33. Ե. 521. — թ.
36. Ե. 574.

Մանուսագործութիւն. — թիւ 27. Ե. 428. — թ.
28. Ե. 437. — թիւ 33. Ե. 529. — թիւ 34. Ե. 539. —
թիւ 38. Ե. 604. — թիւ 41. Ե. 650.

Մեղան. — թիւ 18. Ե. 287.

» թաշկինակի. — թիւ 51. Ե. 813.

Մեքենայասական. — թիւ 34. Ե. 543. — թիւ 46
Ե. 736. — թիւ 49. Ե. 785. — թիւ 50. Ե. 794. — թիւ 51
Ե. 810. — թիւ 52. Ե. 829.

Մեղապագոծում. — թիւ 47. Ե. 750. — թիւ 48. Ե.
767. — թիւ 49. Ե. 781. — թիւ 50. Ե. 800. — թիւ 51. Ե. 816.

Նախաճար. — թիւ 33. Ե. 528.

Ներկարարութիւն. — թիւ 35. Ե. 551. և սկը-
սեալ գրեթէ ամէն թիւերուն մէջ:

Ոսկեզոծ պլինձ. — թիւ 9. Ե. 143.

Պանրագործութիւն. — թիւ 3. Ե. 39. — թիւ 5. Ե.
75. — թիւ 37. Ե. 592.

Պողոսյան զօգելու փոշի թ 6 է 95
 Պողոսյան ծակել թ 33 է 527
 Պողոսյան միսելու նոր միջոց թ 1 է 16
 Ջնարակ թ 6 է 94
 Վարդի խկուրթիւն . թ 43 է 677 թ 44 է 695 թ 45 է 710
 Տակառներու մազտաքէ թ . 7 է 111
 Փայտի ստինձ թ 3 է 47
 Քաջախալինուրթիւն թ 36 է 571 թ 46 է 729

ԱՌՏԵԼՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՔ

Ախորժաճամ ըմպելի թ 2 է 26
 Աղ թ 26 է 415
 Աղտոտ տախտակները թ 18 է 291
 Անուշներու պահպանում թ 33 է 530
 Անձեռոցներու ծալումը թ 3 է 46
 թ 7 է 109 թ 13 է 207
 Բրդեղէնները լուալ թ 27 է 431
 Երչիկ շինել թ 35 է 554
 Ըմպելիներ թ 11 է 171
 Թաւիշի յարգարում թ 2 է 27
 Ժափիկի պահպանում թ 37 է 592
 Իւզոս ջիւերը թ 5 է 80
 Լամպարի շիւերը թ 27 է 431
 Լեմոն թ 26 է 416
 Լեմոնատ թ 29 է 465
 Խնձորի յատկութիւնը թ 2 է 26
 Խցանները անթափանցելի ընել թ 1 է 12
 Ծաղիկներու թարմութիւն թ 4 է 63
 Կաթով սուրճ թ 8 է 126
 Կապերոններու պահպանում թ 1 է 11
 » բիծերը թ 16 է 259
 Կտաններու բիծերը թ 5 է 79 թ 13 է 207 թ 22 է 353 թ 24 է 383 թ 27 է 432 թ 29 է 466
 Հայելիները մաքրել թ 46 է 739
 Ջուռոցները մաքրել թ 22 է 353
 Ջեռքերը կակուղցնել թ 18 է 291
 Ջեռքերու կարմրութիւնը թ 1 է 12
 Ճանձ թ 18 է 282 թ 19 է 300
 Ճերմակեղինաց օսւոյում թ 46 է 739
 Մժեղ թ 16 է 251
 Մլուկ թ 5 է 72
 Մուկերը սչնչացնել թ 12 է 187

Մրգողի թ 15 է 242 թ 16 է 258 թ 17 է 274 թ 18 է 290 թ 19 է 304.
 Մօրիւ ձկան իւղ թ 4 է 63
 Յակինթը յուրանի մէջ թ 2 է 26
 Նկարուն հաւկիթ թ 3 է 47
 Ոսկեգօծ շրջանակները մաքրել թ 46 է 740
 Սերկեւիլ թ 31 է 498
 Սեւ գուլպաները մաքրել թ 16 է 260
 Տղայոց սնունդը թ 40 է 631 թ 41 է 653
 Ցեց և նմանները թ 11 է 167 թ 14 է 220
 Փոնջ թ 14 է 213
 Քարիւղ թ 27 է 431
 Քարիւղի ամանները թ 2 է 27

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

Ախտարուժութիւն թ 17 է 261
 Արեգակը թ 24 է 378
 Արհեստի նորութիւններ թ 37 է 581
 Գլխաւոր ազգաց չափերը թ 37 է 587
 թ 40 է 640
 Գլխաւոր ազգաց դրամները թ 41 է 656
 Կիւներու հանճարը թ 16 է 345
 Կարելի՞ է երկատորդ սնալ թ 48 է 770
 թ 49 է 773
 Հոգեբանական .— թ 23 է 357 — թ 24 է 374.
 Մանրէաբանութիւն .— թ 25 է 394 .— թ 29 է 455.
 Մանրալուրեր . թ 30 է 479.
 Միլաիօւէն վերջ . թ 2 է 18 թ 3 է 43.
 Ոգելից ըմպելիները թ 6 է 88 թ 7 է 108
 Որովայնախոսութիւն . թ 27 է 427 թ 28 է 444 թ 29 է 459 թ 30 է 471 թ 34 է 538 թ 35 է 561 թ 36 է 573
 Վարկածներու դերը . թ 23 է 350
 Քուսա թ 20 է 314

Գ Ի Դ Ա Տ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն

Արմատագօս թիւերներու . թ 46 է 734 թ 47 է 754 թ 51 է 814
 Գեանախնձոր թ 27 է 430 թ 28 է 442 թ 29 է 463 թ 30 է 473 թ 31 է 496 թ 32 է 515 թ 33 է 524 թ 36 է 575 թ 38 է 606

Գորտ. թ 11 և 174

Երկրագործութիւն տեսին և գործն. թ 22
և 321 թ 25 և 391 թ 26 և 408 թ 31 և
491 թ 34 և 545 թ 35 և 553 թ 37 և 583
թ 40 և 636 թ 46 և 733

Թէյ. թ 22 և 346 թ 23 և 361 թ 24 և 382
թ 25 և 398 թ 26 և 409

Թթէնաստանները թ 10 և 148

Ողբաձգիչ թ 16 և 254

Հաւարածական թ 47 և 745

Հաւու ոջիլ թ 52 և 827

Հաւկիթի պահպանում թ 16 և 256 թ 18
և 289

Հողին խմորիտները թ 18 և 280 թ 19 և
303 թ 27 և 424

Մուկերը ոչնչացնել. — թ. 12 և 187

Շերամարութիւն — թ 6 և 90էն սկսւ-
եալ գրեթէ ամէն թիւերու մէջ:

Շերամարոյցներու օգտակար յանձնարա-
րութիւն մը, թու թի տեքստներու համար. —
թ 20 և 313

Պտուղներու պահպանում. — թ 20 և 319.

Սագերը պարարտացնել. — թ 33 և 528:

Օղերը և միջրոյները. — թ 13 և 203 թ
14 և 219 թ 15 և 238. — թ 16 և 252 թ 17
և 268

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Ազգ. Հիւանդանոց. — թ 26 և 405.

Ալբը փոխած. թ 13 և 193:

Ալջիանց կրթութիւնը. թ 5 և 83:

Ամանոր. թ 41 և 645:

Ամբակում աղա. թ 43 և 687 թ 44 և 701

Անխալի գործեր. թ 5 և 69:

Աշխարհիկ կեանքէն. թ 48 և 769:

Արարերէն լեզու. թ 36 և 569:

Արեւելեան Մամուլ. թ 34 և 533:

Բաղնավէպի կարծիքները. թ 33 և 517:

Բարեկենդան, թ 50 և 797:

Գերմանիոյ կայսրը, թ 32 և 501:

Գիւղատնտեսական ակնարկներ, թ 1 և 12:

Գրականական աշխարհից, քաղաւած Տա-
րազէն, թ 50 և 796:

Գրչի զբօսանքներ, թ 8 և 120:

Գործն. Գիտ. Բաւարան Հ. Ս. Երամեանի
թ 45 և 709:

Դարավերջիկները, թ 12 և 181:

Դառնահոգին, թ 10 և 153:

Դիւանագիտական, թ 24 և 376:

Դպրոցէն ներս, թ 9 և 132 թ 14 և 213
թ 18 և 277:

Երախտագիտութիւն Գու. Վեհ. Սուլթանն
թ 1 և 1:

Երկրագործական ճարտարարուեստներ, թ
5 և 671

Երկու բարեկամներ, թ 19 և 297 թ 20 և
311:

Թերթօն, Սկսուած թիւ 49էն:

Թէ ինչու, թ 1 և 3:

Թոռնորդին. թ 5 և 86—թ 7 և 100, թ 8
և 121:

Թէ ինչ է պատճառը, թ 51 և 808 թ 52
և 824:

Թուրք բանաստեղծութիւն, թ 42, և 665:

Ժողովրդական ճարտարարուեստներ, թ 8 և
117:

Լահոյի ամուսնութիւնը, թ 4 և 54:

Ուկրացի կինը. թիւ 15 և 231, թ 16 և 247:

Կանանց Բաժինը, թ 48 և 757:

Կարմիր հաւկիթ, թ 5 և 70:

Կարևոր ակնարկութիւն, թ 42 և 661:

Կիսը Մօբստան, թ 50 և 789 թ 51 և 806

Կրթութիւնը մեր մէջ, թ 2 և 17:

Կրթական, թ 27 և 421, թ 34 և 534,
թ 41 և 652:

Հայ լեզու, թ 2 և 28, թ 3 և 35, թ
3 և 35, թ 4 և 50, թ 7 և 99:

Հայ. ուղղագրութիւն, թ 8 և 118, թ
10 և 150:

Հանրային կարծիքը, թ 12 և 177:

Հանրագիտակի կարգադրութիւնները, թ
14 և 209:

Հարուստին ողորմելին, թ 14 և 211:

Հացի խնդիրը, թ 40 և 629:

Հրաւէր մը, թ 20 և 309:

Զմեռը, թ 35 և 549:

Մայրը, թ 9 և 133:

Մանկավարժական հարցեր, թ 17 և 267
թ 31 և 493. թ 34 և 536:

Մատենադատական, թ 32 և 509, թ 37
և 593, թ 46 և 725, թ 47 և 741, թ 48 և
759:

Մեր զեկոյցները, թ 24 և 373, թ 25 և
394:

Մեռելներու արշաւանքը, թ 12 և 182:

Մեր բնակարանները, թ 8 և 113:

Մեր ուտելիքները, թ 10 և 145:

Մեր սրտումները, թ 19 և 293:
 Մուկեն վերջ մուկը, թ 7 և 111:
 Միկիթարական կողմեր, թ 52 և 822:
 Մուրճ, թ 51 և 805:
 Յայտարարութիւն արտօնատէրին թ 1 և 1:
 Յայտարարութիւն խմբագրապետին թ 52
 և 821:
 Նուագահանդէս, թ 49 և 783:
 Նպատակը, թ 1 և 3:
 Ո՞վ է յանցաւորը, թ 1 և 7:
 Սարսուղի, թ 2 և 29:
 Սիրելի բարեկամս, թ 4 և 52:
 Սիւրիկիարի բառեր, թ 30 և 482:
 Ս. Յակոբայ տանը, թ 39 և 621:
 Ստուգարանական բառարան, թ 4 և 49
 թ 5 և 65, թ 6 և 81, թ 7 և 97, թ 9 և 129
 թ 11 և 162:
 Վարժապետանոցէն առաջ, թ 2 և 20, թ
 3 և 33:
 Վարդի թիւեր, թ 13 և 233:
 Վայելչագարութիւն, թ 31 և 485, թ
 32 և 507, թ 35 և 561, թ 38 և 597, թ
 40 և 632, թ 44 և 693:
 Վարագայրին ետեւէն, թ 3 և 37:
 Տարեգարձ գահակալութեան վեհ. Սուր-
 թանին թ 25 և 390, թ 39 և 613:
 Տեղագրական, թ 48 և 764:
 Տերտիմ. թ 9 և 134, թ 12 և 179:
 Օտար կրթութիւնը, թ 31 և 487:
 Օրինակը, թ 49 և 776:

ՎԱՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

Առնելիք/արէներ, թ 13 և 196:
 Առուծախի օրէնքը, թ 17 և 265:
 Դրաւի օրէնքը, թ 2 և 22:
 Դրոշմաթուղթի օրէնքը, թ 2 և 33 թ 22
 և 347:
 Ժառանգութիւն, թ 4 և 53:
 Ժողովրդ. Բրաւարանութիւն, թ 1 և 4:
 Պարտքի օրէնքը, թ 11 և 164:
 Վազըթի օրէնքը, թ 14 և 215:
 Վարձակալութեան օրէնքը, թ 6 և 84:

ԽՈՀԱՆՈՑԻ ԲԱԺԻՆ

Բրինձէ կարկանդակ, թ 47 և 756:
 Բրինձէ կտրիկ, թ 47 և 756:
 Գետնախնձոր, թ 28 և 448, թ 45 և 719:

Դեղձի բանդակ, թ 19 և 306:
 Դմակ իւղ, թ 25 և 399:
 Եզան և հորթի միս, թ 25 և 400:
 Եւսկի անուշ, թ 12 և 190:
 Եղերդ, թ 45 և 719:
 Երկիւղանքի տապկած, թ 24 և 384:
 Թացան, թ 25 և 400, թ 28 և 428, թ 47
 և 754, թ 48 և 771, թ 51 և 817:
 Թիւնիկ ձուկ, թ 43 և 689:
 Լեզի նուշի քաքար, թ 48 և 690:
 Լուրիայի աղցան, թ 19 և 305:
 Խեցիկի բլաքի, թ 4 և 64:
 Խճողակ դղումի, թ 24 և 385:
 Խճողակ հաւկիթի, թ 45 և 718:
 Խնձորի բանդակ, թ 19 և 306:
 Խնձորի ճմուռ թ 6 և 95:
 Խորտիկ կաթիլ, թ 24 և 385:
 Խորտիկ անտառի, թ 24 և 385:
 Ծմեւ. թ 45 և 719:
 Համեմատ, թ 7 և 110 թ 8 և 127 թ
 17 և 275:
 Զուսպուր թ 45 և 718:
 Հաւարանջ, թ 43 և 690:
 Ճենովիկ ծաղ թ 43 և 690:
 Մէնէնի թ 41 և 656 թ 42 և 673:
 Մտախառն ճմուռ թ 8 և 448:
 Նարնջի անուշ թ 1 և 15:
 Նարնջի դանդաղ, թ 2 և 27:
 Ուռուցիկ բանդակ, թ 2 և 28:
 Ուռուցիկ հաւկիթ, թ 45 և 718:
 Սմառնի թ 25 և 400 թ 28 և 448:
 Վանիկիայի սեղանք թ 7 և 110:

ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՆԵԲԱՆԱԿԱՆ

Բալի և կեռասի տրեւոր թ 45 և 721:
 Բոյսերոճ վերադարձուցում թ 45 և 713:
 Գամէլիա թ 93 և 524:
 Գառնատունի թ 4 և 58:
 Խիւրդ, թ 4 և 63 թ 5 և 77:
 Խնձորենի. թ 30 և 478:
 Ծննդեկ. թ 1 և 8 թ 2 և 28 թ 3 և 44:
 Հաղարջենի թ 71 և 271:
 Զմեղնիկի օրդերը թ 10 և 155:
 Մանիչակ թ 1 և 45:
 Միջատապան դեղեր, թ 10 և 157:
 Նամակ Այնթապէն թ 17 և 273:
 Պանանենի թ 17 և 270:

Պատուաւոր թ 9 և 136 թ 11 և 169:
 Վարդ թ 43 և 677 թ 44 և 645 թ 45 և
 710:
 Վարդապետ թ 10 և 58:
 Վարդապետ թ 31 և 493:
 Վնասար միջատներ թ 20 և 316 թ 23 և
 365 թ 25 և 392 թ 26 և 413 թ 27 և 456 թ
 50 և 799 թ 52 և 823
 Փենուհայ թ 33 և 5224

ԹԵՐԹՈՆ «ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ» (4)

ՓԻՆԼ ՎԵՐՆ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԻՍ ԿԵԴՐՈՆԸ

«Հիմա ես քեզի ըստի, և դուն գրէ այս
 նշանագրերուն համապատասխանող մեզ այ-
 բուրների ինքնաքանչիւր գիրը: Տեսնե՛ք ի՛նչ
 արդիւնք պիտի ունենայ: Բայց Սրբոյն Մի-
 քայելի աղօթէ, որ աշխարհի ընթաց և չի
 սխալիս:»

Տեսնուածքիւնը սկսու: Կրցածիս չափ
 իւրաքանչիւր տաւ իրարու ետեւէ շարեցի,
 ինչ որ հետեւեալ բառերու անմիաստ յա-
 ջորութիւնը ձեւացուց:

mm.rnlls	esreuel	seecJde
sgtssmf	untœief	niedrke
kt,samn	atrateS	Saodrrn
emtnaœl	nuaect	grlSa
Atvaar	ngerc	icaals
cedrmi	eentul	frantu
dt,iac	oseibo	KediiY

Երբ այս աշխատութիւնը շնորհաւ, մօր-
 եղբայրս խնայեց գրած թուղթս առնելով ու-
 չափութեամբ գիտեց երկար առնել:

«Ի՛նչ կը նշանակէ տսիկա, կրկնեց մե-
 քենարար:

Պատուիս վրայ կ'երգնում որ կարող չէի

բացատրել ասոր նշանակութիւնը: Թո՛ղ որ
 այս մասին հարցում մը չըրաւ ինձի ու շա-
 բունակեց ինքնիրեն խօսիլ:

«Ասիկա ծածկագիր կոչելու եմք՝ Կ'ըսէր,
 անոր իմաստը՝ այդ գիտումով խառնակուած
 գրերուն մէջ ծածկուած է, որոնք յարմարա-
 պէս գեղեցիկութեամբ կը կազմեն իմաստ ունե-
 ցող մարբերութիւն մը: Եւ Վարդապետ թե-
 րեւս մեծ գիւտի մը բացատրութիւնը կամ
 ցուցումը կայ անոր մէջ:

Իմ կարծիքովս բան մը չկար ինձի
 մէջ, բայց խոհեմութեամբ կարծիքն կը վար-
 նայի չնչանելու: Այս երկու գրերը միևնոյն
 ձեւքէ կրած չեն բոլոր: Ծածկագիրը գրքէն
 յետոյ գրուած է, և ասոր անվիճելի մէկ ա-
 պացոյցը կը տեսնեմ սկիզբը: Ստուգիւ առա-
 ջին գիրը կրկին առնել է, զոր Թիւրքունի
 գրքին մէջ չենք գտնիր, որովհետեւ տաղեկ-
 չարտորդ դարուն միայն այդ գիրը չպահու-
 իրանաւորան այբուբէնին վրայ: Բո՛ւք է առ-
 նուազն երկու հարիւր տարւան ժամանա-
 կամիցոյ մը կայ այս ձեւագրին ու վտերա-
 գրին միջեւ:

Պէտք է խոստովանիլ որ այս գիտողա-
 թիւնը ինձի ալ արամարանական թուեցաւ:

«Ուրեմն, յարեց մարկոսայրս, այս գա-
 ղափարէն թելադրուած, կրնամ խորհիլ թէ
 այս գրքին տէրերէն մին գրած է այս խոր-
 հրդաւոր նշանագրերը: Բայց այս գրքին ո՛ր
 անիծած տէրը: Թերեւս գրքին վրայ իր ա-
 նունը անդ մը նշանակած է:»

Մօրեղբայրս ակնոյն հանեց, ու զօրաւոր
 ստիչնիկ մը առնելով խնամով աչքէ անցուց
 գրքին առաջին էրեսները: Երկրորդ թուղ-
 թին ձախ երեսին վերնագրին տեղ անոսկ
 մը արաւ գտաւ որ մեղանի բիծ մը կ'երե-
 ւար ստիւղ աչքով: Բայց մօտէն քննելով, ա-
 նոնց կէս մը տարածած տառեր ըլլալը կը
 հասկնուէին: Մօրեղբայրս հասկցաւ որ շա-
 հեկան կէտը հաս էր. այդ արատին ետեւէն
 ինկաւ ու իր ստիչնիկին օգնութեամբ, վեր-
 ջաղէս երեսան հանեց այդ նշանագիրնէն,
 որոնք Ռիւնատառեր ըլլալով առանց վարա-
 նելու կարգաց:

ՎԵՐՆ ԿՐԿՆԻԿԿԿԿԿ

«Առն Սաքնիւսէմ» գտնեց յաղթական շէտով մը, բայց տախտակ տնուն մըն է և խախտողի մը տնուն, որ տառնեւ վեցերորդ դարու մէջ ասորոյ՝ նշանաւոր ալքիմիագործ մըն է ։»

Զարմացումով մօրեղբորս նայեցայ ։

«Այդ ալքիմիագործները, յարեց, ինչպէս Ավիսէն, Պաքօն, Լիւլ, Բարադէլս ճշմարտ և միակ գիտուններն են իրենց գաղափարներն ։ Այնպիսի գիտեր ըրած են որոնց վրայ պէտք է հիմնանք այսօր ։»

Չէ՞ կարելի ենթադրել որ Սաքնիւսէմը վարմանակի գիւտ մը ծածկած ըլլայ այս ծածկագործին մէջ ։ Աս այսպէս պէտք է ըլլայ և է ։»

Բրօֆէսէօրին երեւակայութիւնը այս ենթադրութեան վրայ բորբոքեցաւ ։

«Անտարակոյս, համարձակեցայ պատասխանել ։ Բայց այս գիտունը ինչ չա՛ն կրնար ունենալ հրաշալի գիւտ մը ծածկելով ։

— Ինչ չա՛ն մի, ինչ չա՛ն մի ։ Ես գիտեմ ։ Կարելի նոյն բանը չըրած երեւակին համար ։ Թող որ յետոյ պիտի հասկնանք ատիկա ։ Ես այս վաւերագրին գաղտնիքը պիտի լուծեմ, ո՛չ սնունդ պիտի տանեմ և ո՛չ ալ պիտի քը ։ Նանտմ մինչեւ որ գաղտնիքը երեւան չհանեմ ։

— Օհ, կ'ըսէի մտովի ։

— Եւ ո՛չ ալ դուն Աքսէլ, յարեց ։

— Կրճղ, ըսի մտքէս, մօրեղբայր ։ Բաղդաւոր ես որ երկու հոգիի համար ճաշեցի ։

— Նախ սա ծածկագրին լեզուն պէտք է գտնել, ինչ որ այնքան դժուարին բան մը չէ ։»

Այս խօսքերուն վրայ գլուխս աշխուժով վեր առի ։ Մօրեղբայրս իր մենախօսութիւնը շարունակելով ։

«Ատիկէ աւելի գիւրին բան չկայ ։ Այս վաւերագրին մէջ հարիւր երեսուն երկու տառեր կան, որոնց եօթնասուները բաղդաւորն ու յիսուն երեքը ձայնաւոր են ։ Այդ հարաւի լեզուները այս համեմատութեամբ կազմուած են, մինչ հիւսիսի լեզուները անհունապէս աւելի ճոխ են բաղդաւորի մասին ։ Ըսել է խնդիրը հարաւի լեզուի մը շուրջը կը դառնայ ։»

Այս եզրակացութիւնները շատ ճիշդ էին ։

«Բայց ո՞ր լեզուն է առաջ ։»

«Այդ կէտին մէջէն ֆրէնչոս պիտի ելլէր գիտուն մօրեղբայրս, ասոր է որ կը սպասէի ակընդէս ։ Բայց միւնտյն տառն նշմարեցի որ խորունկ վերլուծող մըն էր անիկա ։

«Սաքնիւսէմ ուստալ ըլլաւուն փո մայրենի լեզուով չէ գրած, ուրիշ կարելի է հետեւցնել թէ պէտք է նախընտրած ըլլայ գրել այն ընթացիկ լեզուով զոր տառնեւ վեցերորդ դարուն մշակութեմ մտքերը կը գործածէին, որ է լատիներէնը ։ Եթէ կը սխալիմ կրնամ փորձել սղաներէնը, ֆրանսերէնը, իտալերէնը, յունարէնը և երբայեցեւէնը ։ Բայց տառնեւ վեցերորդ դարու գիտունները ընդհանրապէս լատիներէն գրած են ։ Այսին յառաջագունէ (à priori) իրաւունք ունիմ ըսելու թէ ասիկա լատիներէն գրուած է ։»

Աթոռիս վրայէն վեր ցատքեցի ։ Կատինագէտի յիշատակներով ընդգծւելին ընդգէմայն կարծիքին թէ այդ արտառոց բառերու շարքը կրնայ վերգլխաւոր լեզուն վերադարձը ։

Այո՛, լատիներէն, յարեց մօրեղբայրս ։ Բայց խառնակ լատիներէն ։

— Աւելի լա՛ւ ։ մը խորհի մտովի եթէ այս կնիքը լուծէ մօրեղբայրս ։ Կիտի ապացուցանէ որ խորաթափանց մարդ մըն է ։

— Լա՛ւ, քննե՛նք, ըսաւ, քիչ մը առաջ գրած թուղթս ձեռքը առնելով ։ Ահա՛ շարք մը հարիւր երեսուն երկու գրերու, որոնք տառերոյթ անկարգութեան մը մէջ կը ներկայանան մեզի ։ Ստանց մէջ կան բառեր, ուր բաղդաւորները իրարու կը հանգւլին լիւայն, ինչպէս mrralls բառին մէջ, ընդհակառակը ձայնաւոր շատ կայ, օրինակի համար, հինգերորդ unteif կամ վերջընթեր oseibo բառերուն մէջ ։ Արդ այս շարահարգումը ակներեւ է թէ յերկրուած չէ ։ Հա՛մագիտական անձանթ նկատողութեամբ մըն է որ այս շարքը արդուած է տառերուն ։

Նոր ։

դիմ աւելի հաշուէ, որով բաժանորդագրոյն վրայ աւելցնէ ֆր. 2.50— (12.50 ֆր. —5 րբլ. —4 ու կէս թիւնարան զի կորստեան պատասխանատու չէ Տեա-):

վարւելի

Տպագրութիւնը աւարտելէ վերջ, բաւազրթին գինը պիտի բարձրանայ 15 ֆրանքի. բաց ի թղթատարի ծախուց*:

* Վերագրեալ ազդի վրայ՝ Հանրագիտակի բոլոր գործակալներու և Բաժանորդներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք, և կը յանձնարարենք Վեր. Հ. Ս. Ե. բամբակի սոյն հմտալիւ և արգիւնաշատ գործը, որ ո՛չ միայն ֆրանսագէտ հայերու, այլ մինչեւ իսկ ֆրանսերէն չգիտցող ամէն Հայ գրագէտի, բանասէրի և ընթերցարանի համար կարեւոր է, և անոնց չափ և աւելի կրնան օգտուիլ այդ բառարանի ուղղութեանէն. քանի որ ամէն բառի տալիս պիտի գտնան ընդարձակ վերջնականութիւններ, լուսաբանուած խնամատիպ պատ- երասացոյց:

ՇԵՐԱՄԻ ՍՄԵՆԱԸՆՏԻՐ ՀՈՒՆՏ

Որոնք որ կ'ուզեն շերամի ամենէն ընտիր հունտերը ունենալ, պէտք են դիմել Պրուսայի «Իւէք Խան» կոչուած մետաքսի վաճառատեղոյն՝ հնտավաճառ Գրիգոր Փամպուքճեանի, որ բաս- թէօրեան գրութեամբ՝ շերամի ամենա- ընտիր հունտը կը պատրաստէ և կը մատակարարէ իրեն դիմողներուն, խիստ զոհացուցիչ գիներով:

Կ. ԵՍՎՐՈՒԵԱՆ ԵՒ Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ
ԹԷՅԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Զինական, Հնդկական և Ճարտնական ամենաընտիր տեսակէ եղող արտագրու- թիւները պիտի գտնէք ապահովաբար վերոյիշեալ պատասխանոր վաճառատան մէջ անհամեմատ աժանութեամբ:

Դաւառներու համար, յանձնարարու- թիւները փութով և ճշդիւ կը կատա-

րուին:

Կեդրոնատեղին է, Կ. Պոլիս, ձէլալ Պէյ խանի տակ, թիւ 10. սոյն վաճա- տան ապրանքները ժողովուրդէն գը- նահատուած ըլլալով. շատեր անոնց կեղծը հրապարակ հանած են, ուստի զգուշանալուն համար, վերոյիշեալ վա- ճառանիչին տակ Կ. Եսվրուեան և Յ. Խաղաղեան ստորագրութիւնը փնտռե- ցէք:

ԵԹԷ ՈՏՔԻ ԿՈՇՏԵՐԻ
(ՆԱՍԸՐ) ԿԸ ՆԵՂՈՒԻՔ

Դիմեցէք առանց երկմտելու, Գում- Դափու Զարիֆեան դեղարանը, ուր պի- տի ստանաք 5 դահեկանի փոխարէն, փոքրիկ սրուակի մը մէջ, Ա. Զարիֆ- եան էֆ. ի հնարած «Հակակոչտային» հեղուկը՝ բացատրութիւնով մէկտեղ: Դաւառներէ ուղղներու կը շրկուի թղթատարով:

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԴԵՂՈՐԷԻՑ

Լ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ ԵՒ Ս. ԷՄԻՐՁԷ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՖԵՏԻԼԵԱՆ ԽԱՆԻ ՏԱԿ ԹԻԻ

Սոյն վաճառատուն պատրաստ է մատա- կարարել մեծ ու փոքր քանակութեամբ, ամեն տեսակ թարմ դեղորայք. վիրա- բուժական գործիքներ, Անգղիական և Գաղղ. պատրաստ դեղեր, գօնեակներ, գինիներ և հանքային ջուրերու մեծ մթերք մը յարմար գներով: Լ. Արսլան- եան և Ս. Էմիրզէ Ընկերութիւնը երկարատեւ անձնական փորձառութիւններ ունին: Ամեն ջանք և աշխատութիւն չեն խնայեր իրենց յաճախողներն գոհացը- երու համար, մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք դաւառաց համար որոնց կը շրկեն դեղորայք, ամենայն արագու- թեամբ, թարմ և մատչելի գներով:

Շատեր այնպէս կը հաւատան թէ Պոլսոյ հրապարակին վրայ ՃՇՄԱՐԻՏ և ԱՆԽԱՐԴԱԽ Մօռիւ ձկան իւղ չի գըտնուիր. այս կարծիքը շատ սխալ է. պէտք ունեցողները թող գիմեն Լ. Արսլանեան և Ս. Էմիրզէ Տեարց Դեղօրէից վաճառատունը, ֆրնտգլեան Խանի տակ թիւ 3 ուր պիտի գտնեն ուղղակի նորովէն կիայէն բերել տրուած ամենալինտիր ձկան իւղի տեսակներ: Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառումներ կ'ըլլան խիստ գիւրամատչելի գիններով:

ՀԱՅ ՇԱՔԱՐԱՎԱՃԱՌԸ

Եթէ կ'ուզէք պատուական, համով հոտով և աժան «լօգում շէքէրի» ուտել, գիմեցէք առ Սարգիս էֆ. Ալէմեան, Էսկի-Չապթիյէ, թիւ 57, ճիշդ թուրքիա Օթէյի անկիւնը:

ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԻ

Ասա-բազար — Ստեփան էֆ. Սափրիչեան
Արաքիւր — Գ. Տէվէճեան էֆ.
Էրզում — Եղ. էֆ. Տ. Ազարեան
Թեհրան — Կարապետ էֆ. Բաբարեան
Իզմիր — Կարապետ էֆ. Մալէճեանեան
Իզմիս — Աբրահամ էֆ. Կ. Կտաւճեան
Մալկարա — Վ. Մանուկ էֆ. Զօլաքեան
Խարբերդ — Խոսրով էֆ. Քէչիչեան
Թրեպոլի. — Գալուստ էֆ. Գըլլճեան
Սինոպ. — Յ. էֆ. Պետրոսեան

ՍԵՐ ՀԱՍՑԷՆ
Ի դիմաց ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԻ կ'ստորագրէ միւսիայն Տնօրէն-Խմբագրապետ Դ. ԲՈԼԱԸ, որու դիմել պէտք է, առանց բացառութեան, թերթիս վերաբերեալ ամէն գործառնութեանց համար:

در علیّه ده بفتح قوس منده اسکی ضبطی ده
۱۹ نومرو لی دکانده «مجموعه علوم» غزنه سی
سر محرری (بولاد) افندی به

Դ. Բոլատ Տնօրէն-Խմբագրապետ

«ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԻ»

19. Էսկի-Չապթիյէ, Պաղչէ-Գափու Սթամպօլ

H. Polad Rédacteur en chef du journal
"HANRAKIDAK",
19. Rue Eski-Zabtié Bahdjé-Kapou. 19
Stamboul

Կիւստուն. — Արմենակ էֆ. Սամունճեան
Մարաշ — Արժ. Տ. Յովհաննէս քահանայ
Վարժապետեան
Մանչսք. — Յակոբ էֆ. Բոլատեան
Պանսքումա. — Արմենակ էֆ. Ս. Մսերեան
Տրապզուն. — Սահակ էֆ. Էթմէճեան
Կիլիպօլու. — Յովսէփ էֆ. Տէր-Յովսէփեան
Մանսա. — Մկրտիչ էֆ. Էրկանեան
Աֆրոն-Գարա-Հիսար. — Արտաշէս էֆ. Հալպեան